

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра психології

На правах рукопису

СУЯТИНОВА ДІАНА АНДРІЙВНА

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА КОРЕКЦІЇ
ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Спеціальність 053 Психологія
(код) (назва спеціальності)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр

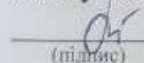
Науковий керівник
 Ірина СПІРИНА
доктор медичних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 11 від 5.06.23

Завідувач кафедри психології

 Людмила ПРИСНЯКОВА
(підпис)

Дніпро 2023

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Факультет _____
Кафедра _____
Освітній ступінь _____
Спеціальність _____
Освітня програма _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології
(назва кафедри)

 Людмила ПРИСНЯКОВА
(підпис)

_____ .20 _____

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Суятинова Діана Андріївна
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

1. Тема роботи Психологічні особливості розвитку та корекції емоційної сфери у підлітковому віці

2. Науковий керівник Спіріна Ірина Дмитрівна, доктор медичних наук,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

професор

3. Строк подання роботи на кафедру _____

4. Мета кваліфікаційної роботи: кваліфікаційна робота спрямована на розробку та методичну підтримку практичних психологів, які займаються розвитком особистості та працюють в закладах освіти.

5. Завдання випускної кваліфікаційної роботи:

1. Проаналізувати наукові джерела та погляди психологів на поняття дитячої особистості.

2. Визначити методи діагностики особистості дитини та застосування їх у діяльності практичного психолога.

3. Провести діагностику, аналіз та узагальнення результатів діагностики учнів 10 класу ЗОШ № 93.

4. На основі проведеного дослідження розробити методичні рекомендації з метою їх подальшого використання в практичній діяльності психологів.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	<p>Ознайомлення з темою та визначення основних питань дослідження.</p> <p>Формулювання мети та завдань роботи.</p> <p>Збір літератури та джерел інформації.</p> <p>Розробка календарного плану виконання.</p>	Жовтень	
2.	<p>Вивчення наукових досліджень та теоретичних підходів.</p> <p>Аналіз раніше проведених досліджень та статистичних даних.</p> <p>Запис та систематизація знайденої інформації.</p>	Листопад	
3.	<p>Етап проведення дослідження:</p> <p>Визначення методології та інструментів дослідження.</p> <p>Розробка структурованих питань та анкети.</p> <p>Збір даних серед підлітків.</p> <p>Аналіз та обробка отриманих даних.</p>	Грудень Січень	
4.	<p>Етап аналізу результатів:</p> <p>Інтерпретація отриманих даних.</p> <p>Формулювання висновків та рекомендацій.</p>	Лютий	
5.	<p>Оформлення та написання роботи:</p> <p>Структурування тексту роботи.</p> <p>Вступ, розділи, висновки.</p> <p>Редагування та корекція тексту.</p> <p>Вставка таблиць, діаграм, графіків.</p>	Березень Квітень	

	Виправлення стилістичних та граматичних помилок.		
6.	Завершення роботи: Передзахист. Перегляд та остаточне редагування. Підготовка пояснювальної записки та презентації.	Травень	
7.	Захист кваліфікаційної роботи	Червень	

Науковий керівник _____ Ірина СПІРИНА

(підпис)

Здобувач вищої освіти _____ Діана СУЯТИНОВА

(підпис)

Дата видавання завдання ____ . ____ .20__

АНОТАЦІЯ

Суятинова Д. А. Психологічні особливості розвитку та корекції емоційної сфери у підлітковому віці / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 056 «Психологія» (освітньо-професійна програма «Психологія»). ВНПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Обсяг кваліфікаційної роботи 114 сторінок. Метою дослідження є розробка та методичне забезпечення роботи практичних психологів з розвитку особистості в освітніх закладах.

Основними завданнями дипломної роботи є:

- Проаналізувати наукові джерела та погляди психологів на поняття дитячої особистості.
- Визначити методи діагностики особистості дитини та їх застосування в роботі практичного психолога.
- Провести діагностику, проаналізувати та узагальнити результати діагностики учнів 10 класу СШ № 93.
- На основі проведеного дослідження розробити методичні рекомендації для подальшого використання практичними психологами.

Об'єктом дослідження є особистість підлітків 14-15 років. Предметом дослідження є методи та форми, які застосовує у своїй роботі практичний психолог закладу освіти для позитивного впливу на розвиток особистості.

Для досягнення цілей ви використовували різні методи та прийоми, такі як спостереження, емпіричні методи (тест Спілбергера-Ханіна, опитувальник Басса-Даркі, шкала самооцінки, особистісний опитувальник Айзенка), експерименти, робота в тренінговій групі, робота з творчою уявою, іграми та дискусіями.

Результатом дослідження стала розробка спеціальної психокорекційної програми, спрямованої на пошук нових форм роботи з розвитку особистості підлітка. Програма була ретельно розроблена, враховуючи всі проблеми та потреби дітей, з якими ви працювали, а також підлітків загалом.

За результатами можна зробити висновок, що корекційна робота з експериментальною групою призвела до повного зникнення високого рівня вербальної агресії, тоді як у контрольній групі він знизився. Низький рівень вербальної агресії значно підвищився в обох групах. Дослідження дало цінну інформацію для практичних психологів, які працюють з підлітками, а розроблені Вами методичні рекомендації можуть бути використані в їх роботі.

Ключові слова: психологічні особливості; розвиток емоційної сфери; корекція емоційної сфери; підлітковий вік; підлітки; емоції; психологічна підтримка; психотерапія; ризики пов'язані з емоційною сферою підлітків; заходи з попередження та корекції емоційних проблем у підлітків.

Список публікацій здобувача: Суятинова Д.А. «Психологічні особливості розвитку та корекції емоційної сфери у підлітковому віці» VI Міжнародна науково-практична конференція “INNOVATIONS AND PROSPECTS IN MODERN SCIENCE”, 5-7.06.2023 Стокгольм, Швеція.

ANNOTATION

Suyatinova D. A. Psychological features of development and correction of the emotional sphere in adolescence. Bachelor's thesis for the educational degree of "Bachelor" in the specialty 056 "Psychology" (educational-professional program "Psychology"). VNPZ DNU, Dnipro, 2023.

The volume of the qualifying work is 114 pages. The purpose of the study is to develop and provide methodological support for the work of practical psychologists on personality development in educational institutions.

The main tasks of the thesis are:

Analyze scientific sources and views of psychologists on the concept of children's personality.

Determine methods of diagnosing a child's personality and their application in the work of a practical psychologist.

Conduct diagnostics, analyze and summarize the results of diagnostics of 10th grade students of Secondary School No. 93.

Develop methodical recommendations for further use by practical psychologists based on the conducted research.

The object of the research is the personality of adolescents aged 14-15. The subject of the research is the methods and forms that a practical psychologist of an educational institution applies in his/her work for positive impact on personality development.

To achieve the goals, various methods and techniques were used, such as observation, empirical methods (Spilberger-Hanin test, Bass-Darky questionnaire, self-esteem scale, Eysenck personality questionnaire), experiments, work in a training group, work with creative imagination, games and discussions.

The result of the research was the development of a special psychocorrectional program aimed at finding new forms of work on adolescent personality development. The program was carefully developed, taking into account all the problems and needs of the children you worked with, as well as adolescents in general.

Based on the results, it can be concluded that the correctional work with the experimental group led to a complete disappearance of the high level of verbal aggression, while in the control group it decreased. The low level of verbal aggression significantly increased in both groups. The research provided valuable information for practical psychologists who work with adolescents.

Key words: psychological characteristics; emotional development; emotional correction; adolescence; teenagers; emotions; psychological support; psychotherapy; risks associated with adolescent emotional sphere; measures for prevention and correction of emotional problems in adolescents.

List of publications by the author: Суютинова Д.А. «Психологічні особливості розвитку та корекції емоційної сфери у підлітковому віці» VI Міжнародна науково-практична конференція “INNOVATIONS AND PROSPECTS IN MODERN SCIENCE”, 5-7.06.2023 Стокгольм, Швеція.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	11
-------------------	-----------

РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В ОСВІТНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ, ЯК ПРОБЛЕМА ДІЯЛЬНОСТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

1.1. Сутність поняття особистості дитини.....	15
1.2. Основні характеристики особистості дитини 14-15 років.....	21
1.3. Чинники формування особистості дитини в освітній організації.....	29
Висновок до 1 розділу	38

РОЗДІЛ 2. РОБОТА ПСИХОЛОГА З ДІАГНОСТИКИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

2.1. Методи та методика діагностики особистості, застосування діагностик у практиці психолога.....	43
2.2. Підготовча робота психолога з вивчення розвитку особистості дитини 14-15 років в освітній організації.....	55
2.3. Результати дослідження особливостей розвитку особистості дитини 14-15 років в освітній організації (констатуючий експеримент).....	56
2.4. Розробка та проведення психокорекційних занять	71
Висновок до 2 розділу.....	95

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ, ЯКИМИ ПСИХОЛОГ ПРАЦЮЄ З РОЗВИТКОМ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В ОСВІТНІХ УСТАНОВАХ.....

3.1. Розвиток особистості дитини у віці 14-15 років в освітній організації: стратегії та методи.....	99
3.2. Взаємодія практичного психолога та керівника освітньої організації для покращення роботи педагогів з розвитку особистості дитини	102

3.3. Напрямки психологічної роботи з членами колективу освітньої організації для розвитку особистості дитини.	105
Висновок до 3 розділу	108
ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК.....	110
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	113
ДОДАТКИ.....	117

ВСТУП

Процес переходу до нових взаємин між здобувачами освіти та викладачами в Україні ще більше загострив питання розвитку активності, моральності та дієздатності громадян. Успішність вирішення цих проблем значною мірою залежить від змін, які здійснюються у шкільному житті.

Однією з основних проблем, що постають на цьому шляху, є проблема психолого-педагогічного дуалізму, по відношенню до особистості, що розвивається, навчання і виховання не базуються на психологічних знаннях про розвиток дитини та формування її особистості.

Пізнавальна діяльність, емоційне життя, воля, характер у кожного учня, кожен потребує індивідуального підходу, якого вчитель в силу різних обставин не може дати.

Навіть у тих випадках, коли вчителю надаються необхідні, спеціально розроблені психологічні рекомендації, їх дія не є ефективною, оскільки існують професійні бар'єри, а більшість вчителів мають низький рівень професійно-психологічної підготовки.

Практична психологія освіти, навпаки, продовжує свій розвиток. На цей час, у різних установах, вже відкрито психологічні служби, які дуже оптимістично беруться за вирішення найскладніших проблем, навіть в умовах дистанційної роботи та військового стану у країні.

Наявність практичного психолога в навчальних закладах дозволяє компенсувати наявні проблеми, вникнути в шкільне життя, максимально допомогти у розвитку здобувачів освіти. На сьогодні майже всі навчальні заклади мають у своєму штаті практичного психолога. Багато проблем накопичувалися в самих структурах, покликаних усунути «психологічні проблеми» школи. В своїй діяльності стикаються з великими труднощами після засвоєння абстрактних і узагальнених понять і методів, коли мова йде про їх використання в реальних умовах закладу, в колективі, по відношенню до конкретної особистості.

Мета дослідження

Наша кваліфікаційна робота спрямована на розробку та методичну підтримку практичних психологів, які займаються розвитком особистості та працюють в закладах освіти.

Завдання кваліфікаційної роботи:

1. Проаналізувати наукові джерела та погляди психологів на поняття дитячої особистості.
2. Визначити методи діагностики особистості дитини та застосування їх у діяльності практичного психолога.
3. Провести діагностику, аналіз та узагальнення результатів діагностики учнів 10 класу ЗОШ № 93.
4. На основі проведеного дослідження розробити методичні рекомендації з метою їх подальшого використання в практичній діяльності психологів.

Об'єкт дослідження даної роботи є особистість підлітка віком від 14 до 15 років.

Предмет дослідження: методи та форми, які практичний психолог закладу освіти застосовує у своїй діяльності, маючи на меті позитивний вплив на розвиток особистості.

В роботі використані наступні **методи та методики:** спостереження, емпіричні методи (тест Спилбергера-Ханина; опитувальник Басса-Дарки; шкала самооцінки; методика Айзенка – EPQ), експеримент, робота в тренінговій групі, робота з творчою уявою, гра та бесіда.

Практичне значення роботи: допомога практичним психологам та учасникам освітнього процесу у розвитку особистості підлітка; довести інформацію до батьків про рівень розвитку їх дітей; розробити та надати здобувачам освіти практичні рекомендації щодо підвищення рівня розвитку.

Теоретичне значення роботи полягає перш за все в тому, що вона дає можливість розширити свої знання з приводу роботи практичного психолога в

закладі освіти, його прав та обов'язків, ознайомитися з особливостями розвитку здобувачів освіти.

Дослідницька робота виконана на базі КЗО «СЗШ № 93» ДМР. У дослідженні прийняли участь здобувачі освіти 10-х класів. Дослідження проводилось за допомогою засобів компютерної технології (ZOOM, Google форм та ін.).

Апробація результатів роботи та публікації (внести після публікації тез): Суятинова Д.А. «Психологічні особливості розвитку та корекції емоційної сфери у підлітковому віці» VI Міжнародна науково-практична конференція “INNOVATIONS AND PROSPECTS IN MODERN SCIENCE”, 5-7.06.2023 Стокгольм, Швеція.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, 10 підрозділів, висновків, переліку, посилань, який налічує 43 джерела, та 3 додатків. Обсяг основної частини кваліфікаційної роботи становить 114 сторінок.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Робота практичного психолога у школі сприяє покращенню шкільної практики та підвищенню якості психолого-педагогічної підготовки традиційних учасників навчально-виховного процесу, таких як учителі, вихователі, діти та учні, а також керівники установ народної освіти. Впровадження психологічної служби в школу стимулює самоудосконалення педагогів та розширення їх загальнотеоретичного рівня з актуальних проблем загальної, педагогічної та соціальної психології, набуття умінь та навичок психолого-педагогічної діагностики, розвивально-корекційної роботи та креативного підходу. Практичний психолог, як помічник та консультант, підтримує динамічний процес розвитку особистості, її неповторності, самоактуалізації, здібностей та таланту.

Значущими методами роботи психолога є різні курси та програми, які поєднують та взаємодіють між собою зміст навчання, виховання та практичної психології. Бесіди, лекції, тренінги та заняття психологічного всеобучу дають учасникам можливість засвоїти основні принципи та навички психології, а це дозволяє розвивати спільні підходи та методи професійної взаємодії з метою розвитку особистості сучасних учнів.

Наша кваліфікаційна робота була спрямована на пошук нових форм роботи для розвитку особистості підлітків, і ми розробили спеціальну психокорекційну програму. Попередня розробка програми вимагала детального вивчення літератури з різних областей психології, таких як психологія особистості підлітків, вікова психологія, соціальна і загальна психологія. Крім того, ми вивчали поведінку підлітків під час занять та позашкільних заходів. Наша програма була ретельно розроблена, враховуючи всі проблеми та потреби дітей, з якими ми працювали, а також підлітків загалом.

Ми зосередилися на пошуку нових методів розвитку особистості підлітків, коли працювали над дипломною роботою. Наша команда розробила

спеціальну програму психокорекції, яка передбачала глибоке вивчення літератури з психології особистості підлітків, вікової психології, соціальної та загальної психології. Крім цього, ми проводили спостереження за підлітками, вивчали їх поведінку під час занять та позашкільних заходів. У нашій програмі ми врахували всі проблеми та потреби дітей, з якими ми працювали, а також потреби підлітків загалом.

Ми вважаємо, що наша програма є універсальною і може застосовуватися в будь-якому навчальному закладі з будь-якими дітьми. Основою цієї універсальності є той факт, що перші чотири етапи можуть бути використані незалежно від мети програми. Ці етапи дозволяють підліткам познайомитися зі своїм тілом, проробити власну агресію, розвивати внутрішню дитину та вчитися говорити про внутрішні відчуття та емоції. Час, необхідний для проведення цих етапів, може бути визначений кожним психологом самостійно. П'ятий етап може бути змінений залежно від довготривалої мети програми. Останній етап є констатаційним експериментом, тобто підсумком роботи психолога і проводиться після завершення програми.

Хоча наша програма є універсальною, вона може бути змінена залежно від потреб користувачів, наприклад, можуть бути змінені вправи, ігри, формат роботи, час або може бути додано лекційний матеріал. Програму може проводити як один психолог, так і декілька, залежно від мети та планування їх дій. Ми також зауважили, що після програми деяким підліткам може бути рекомендована індивідуальна робота з психологом, що є ще одним гнучким елементом програми, який можна замінити роботою у групі, якщо психолог вважає це більш доцільним.

Хоча програма має свій недолік, а саме що вона майже не передбачає роботи з батьками та вчителями, ми маємо рекомендації для того, щоб цей аспект можна було врахувати. Після підсумкової зустрічі дитини, батьків та психолога, психолог може запропонувати батькам індивідуальну консультацію або групову роботу, а також запропонувати роботу з батьками

та дітьми у групі. Проте, необхідно відзначити, що такий підхід може бути складним, оскільки проблема групової роботи батьків з дітьми або вчителів з дітьми ще не досить розроблена та висвітлена в спеціальній літературі.